

Aat Tjittes: achtergrondinformatie bij zijn dagboeken 1915-1982

Utrechtse Heuvelrug (1915-1935)

AT groeit op in Den Helder. In 1915 verhuist hij met zijn vrouw Nel naar Driebergen, waar hij benoemd is tot onderwijzer aan een lagere school. Aanvankelijk krijgen in zijn dagboeken vooral planten en paddenstoelen veel aandacht. Dat verandert na een bezoek aan het Leersumse Veld, een heideveld met uitgestrekte vennen. In 1916 worden hier voor het eerst in ons land broedende Geoorde Futen aangetroffen. Jaarlijks rapporteert Tjittes over de broedvogelstand in dit gebied. In 1925 begint Tjittes een nestkastenproject bij Driebergen. Hij legt contact met Huib Kluyver (Wageningen) wat hem een vriendschap en een ringvergunning oplevert. Tjittes is lid van de Nederlandse Ornithologische Vereniging, Natuurmonumenten en Vogelbescherming. Hij bezoekt alle jaarvergaderingen en zal dat tot op hoge leeftijd blijven doen. Een uitgebreid netwerk en hechte vriendschappen vloeien hieruit voort. Begin jaren dertig voert Tjittes op verzoek van het Vogeltrekstation in het najaar dagelijks trektellingen uit op de Maarnsche Heide. Vanuit Driebergen gaat hij af en toe naar de Zuiderzeekust tussen Nijkerk en Nunspeet. Alle vakanties worden aan reizen besteed. Aanvankelijk zijn natuurgebieden in eigen land het doel, maar na 1924 duiken steeds vaker buitenlandse bestemmingen op.

Ringstation Harderwijk (1935-1940)

In september 1935 wordt AT benoemd tot leraar aan de Ambachtsschool in Harderwijk. Minstens eenmaal per week maakt hij een wandeling langs de kust ten zuiden van de stad. Deze wandelingen leveren een goed beeld op van de veranderingen na de afsluiting van de Zuiderzee in 1932. Van een groen strand waar veel steltlopers te zien zijn, verandert de kustlijn in een dichte rietzoom met Grote Karekieten. In de Stadswei blijken Grauwe Gors en Kwartelkoning te broeden. Ook Hoophuizen en de monding van de Hierdense Beek worden regelmatig bezocht. Hier broeden Grauwe Klauwier, Zomertaling, Slobeend, Grutto en Kemphaan.

In oktober 1936 gaat Tjittes weer trekvogels tellen, nu op een plek langs de kust iets ten zuiden van de stad. Nauwkeurig wordt ook het aantal foeragerende Kleine Zwanen bijgehouden. Door de verzoeting van het IJsselmeer stijgt het aantal en reeds in 1936 worden er bijna duizend geteld. In augustus 1937 wordt met hulp van Van Dobben (Vogeltrekstation) een vangplaats ten zuiden van de stadsmuur ingericht. AT weet Van der Pitte, een ervaren vogelvanger, over te halen om tegen een vergoeding voor hem zangvogels te vangen die dan door hemzelf geringd worden. In de najaren van 1937, 1938 en 1939 vangt Van der Pitte honderden Vinken, maar ook Putters, Grauwe Gorzen, Fraters, Sneeuwgorzen en een Klapekster worden gevangen.

Bij Harderwijk bezoekt Tjittes vaak het braakliggende land bij de Asbestonafabriek ten noorden van de haven. Hier ziet hij groepjes Strandleeuweriken, Fraters en Sneeuwgorzen. Blijkbaar is er ook een strandje, want regelmatig noemt Tjittes soorten als Bontbekplevier en Bonte Strandloper voor dit gebied.

Vanaf 1937 bezoekt AT nesten van roofvogels. Zijn tipgevers zijn Mannes de Boer (Nunspeet), meester De Graaf (Ermelo) en Luuk Tinbergen (Hulshorst).

In juli en augustus 1937 ziet Tjittes voor het eerst groepen overzomerende Dwergmeeuwen bij Hoophuizen. Dit verschijnsel was toen al enkele jaren bekend bij Luuk Tinbergen die er in 1937 over publiceerde in het tijdschrift Limosa.

Tweede Wereldoorlog (1940 - 1945)

Aanvankelijk verandert er niet veel in het dagelijks leven. AT bezoekt alle terreinen die hij eerder bezocht en ook het zoeken naar roofvogelnesten gaat gewoon door. In de loop van 1941 worden ook aantekeningen over het oorlogsverloop opgenomen. Tweemaal wordt zijn fiets in beslag genomen waardoor zijn actieradius tijdelijk beperkt wordt. Naast vogelwaarnemingen in de naaste omgeving, noemt hij ook de vele contacten met Luuk Tinbergen in Hulshorst. In het laatste jaar van WO II noemt AT steeds vaker oorlogshandelingen verweg en dichtbij. Zo schrijft hij in het najaar van 1944 over de deportatie van de mannen van Putten en het bombardement op de spoorlijn bij Ermelo. In de winter van 1944-1945 bereiken de 'hongerlopers' vanuit het westen ook de omgeving van Harderwijk. AT

beschrijft hoe deze mensen worden opgevangen. Op 18 april 1945 wordt Harderwijk bevrijd. Dit zorgt voor nieuw elan. In juni fietst AT naar de Eempolders bij Bunschoten die gedeeltelijk onder water staan. Hier heeft zich een kolonie Witwangsterns gevestigd.

Tuberculose (1946 - 1950)

Begin 1946 wordt bij AT tuberculose vastgesteld. Achterin de tuin verschijnt een draaibaar tbc-huisje dat "de Hal" wordt genoemd. Jarenlang moet Tjittes hier rust houden. Ook vanuit de Hal houdt Tjittes bij welke vogels hij ziet. In de nachtelijke uren hoort hij regelmatig Steenuil en Kerkuil roepen. Vanaf zijn bed heeft hij uitzicht op een stuk lucht en wat bomen. Bij de vogels die hij noteert, zitten interessante soorten als Bonte Vliegenvanger, Fluitier, Nachtegaal, IJsvogel, Lachstern, Slechtvalk en Zearend. In de strenge winter van 1947 plaatst Nel een voederplank vlakbij de Hal. Daar probeert AT met een klepkooi en een touwtje naar zijn bed vogeltjes te vangen om ze daarna te ringen. Deze activiteit moet hij op last van de dokter spoedig opgeven. In 1947 treedt licht herstel op, maar spoedig verslechtert zijn toestand en krijgt hij weer rust voorgeschreven. Regelmatig komen vrienden en kennissen langs. Als hij vroeg wakker is, noemt hij de volgorde waarin de vogels zich laten horen. Pas in oktober 1950 is hij volledig hersteld.

Rustige jaren (1951 - 1956)

Na zijn herstel gaat Tjittes met vervroegd pensioen. Na ruim tien jaar kan hij weer buitenlandse reizen maken en is hij weer in staat allerlei plekken rond Harderwijk per fiets te bezoeken. Daarbij gaat het om Leuvenumse Bos, Speulderbos, Leemputten van Staverden, Stakenbergse Heide, Hulshorster Zand en Hoophuizen.

Rond Harderwijk en Hierden volgt AT het broeden van Turkse Tortels. Na het eerste broedgeval in 1950 bij Oldebroek vestigt deze soort zich ook rond Harderwijk. De vele eendenfokkerijen spelen hierbij een belangrijke rol. Ook het bezoeken van nesten van Havik, Buizerd, Sperwer en Zwarte Specht wordt weer opgepakt. Naast Mannes de Boer is nu Nuy van de Beek uit Ermelo een belangrijke tipgever. Sommige roofvogelnesten laat hij zien aan bekende fotografen als Van de Peppel en Kooijmans wat hem niet door iedereen in dank wordt afgenomen.

Oost-Flevoland (1957 - 1966)

Nadat de Knardijk naar Lelystad eind 1954 voltooid is, wordt deze dijk twee jaar later opengesteld voor autoverkeer. Vanaf begin 1957 begint de nieuwe polder langzaam droog te vallen. De moddervlakten trekken duizenden vogels aan. De vogelrijkdom langs de Knardijk is in die jaren legendarisch. Vele malen, soms twee- of driemaal per week, gaat AT met vrienden en kennissen een 'rondje Flevoland' doen. Soorten die in grote aantallen worden aangetroffen zijn Wintertaling, Pijlstaart, Slobeend, Kluut, Kempphaan, Grutto en Velduil. Omdat AT vaak de polder bezoekt, gaan veel vogelaars bij hem langs voor actuele informatie voordat ze de Knardijk oprijden.

Bij de aanleg van de dijk naar Elburg zijn in het Veluwemeer enkele eilandjes aangelegd. In de jaren 1957 -1960 gaat AT met zijn vrienden Wolff en Nuyen in een roeiboot naar het vierde eilandje om daar nesten te tellen. In die jaren broeden er Grote Sterns met in 1959 zelfs 169 nesten. Ook de Krooneend blijkt daar te broeden.

Ook in deze jaren ondernemen Tjittes en zijn vrouw veel buitenlandse reizen. Landen die bezocht worden zijn onder andere Frankrijk, Spanje, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Zweden en Griekenland.

Zuid-Flevoland (1967 - 1975)

In 1959 wordt begonnen met de aanleg van de ringdijk van Zuid-Flevoland en de dijk van Lelystad naar Enkhuizen. In de loop van 1968 wordt de bodem van de nieuwe polder zichtbaar en begint de ontginning.

In april 1967 lukt het AT om een vergunning te krijgen voor de nieuwe dijken. Het gevolg hiervan is dat velen hem uitnodigen voor een bezoek aan deze nieuwe gebieden. Minstens eenmaal per week maakt AT in die jaren een vogeltoer rond Zuid-Flevoland, soms met een retourtje Enkhuizen erbij. In augustus 1968 komen veel mensen bij AT langs om met hem naar de Notenkrakers bij Elburg en de

Grote Franjepoot bij Nijkerk te gaan. In Harderwijk telt hij jaarlijks het aantal nesten van de Roek. In 1970 telt hij 14 nesten bij de Plantagekerk.

Met de lange fietstochten is het na 1970 afgelopen. Wel maakt hij met Nel stevige wandelingen. In januari 1974 valt hij van zijn fiets en breekt daarbij een arm en een heup. Pas in oktober mag hij het ziekenhuis verlaten. Eind 1974 verhuist AT naar Rusthuis Bethel.

Rusthuis (1975 - 1982)

Ook in het rusthuis worden de dagboeken voortgezet. De gang van zaken in het tehuis krijgt veel aandacht, maar al spoedig komen de vogels weer aan bod omdat vrienden hem weer meenemen voor een rondje Flevoland. Het lopen met krukken belet hem niet vergaderingen in Amsterdam, Utrecht en Rotterdam te bezoeken. In september 1976 glijdt hij uit in de badkamer en breekt daarbij een been. Herstel verloopt langzaam en pas begin 1977 keert hij terug in Bethel. In november verhuist AT naar een mooie kamer in het nieuwe Rusthuis Weideheem. Vergaderingen in Amsterdam en Utrecht blijft hij bezoeken. Ook voor een toertje door Flevoland is AT nog steeds te porren. Hiernaast komen vrienden hem regelmatig ophalen om een avondje bij hen thuis door te brengen. Een wereld gaat voor hem open als hij zich in 1979 een kleurentelevisie aanschafft. Met Douwe Bergsma blijft hij de concerten in de aula van het Lyceum bezoeken. In de loop van 1981 neemt het aantal notities in het dagboek snel af. De laatste aantekeningen zijn gemaakt op 18 september 1981. Tjittes overlijdt op 13 april 1982.